

КАТЕРИНА АВЕРІНА

ORCID: 0000-0003-0280-0848

e.s.averina11@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м.Мелітополь

АНАЛІЗ ЦІННИСНО-МОТИВАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Проведено теоретико-методологічний аналіз видозмін ціннісно-мотиваційних чинників розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій. Окреслено проблемні позиції розвитку соціально-значимих якостей і характеристик особистості майбутнього фахівця. Визначено структурно-функціональні компоненти соціальної компетентності майбутніх фахівців: соціальна спрямованість рефлексії, здатність до прогнозування соціальних результатів своєї поведінки, своєї активності (наслідків своїх дій); просоціальна мотивація активності; здатність протистояти тиску середовища, самостійно вирішувати проблеми; усвідомлення мотивів поведінки, вчинків, аргументована самостійність особистості; вираженість просоціальної мотивації та ініціативності в позитивній комунікативності.

За результатами досліджень цінностей та ціннісних орієнтацій студентської молоді визначено репрезентативні ознаки потреби просоціальності в громадянській, трудовій, соціокультурній, побутовій сферах життєдіяльності та маркери орієнтації майбутніх фахівців соціономічних професій на реалізацію соціальних інтересів. Обґрунтовано використання заданих системою соціальних компетентностей параметрів розвитку соціальної активності згідно фахових вимог та потреба кваліфікованого супроводу процесу розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій в контекстах компетентісно-орієнтованої професійної освіти. У соціолого-педагогічному дослідженні соціальної активності взяли участь 610 студентів чотирьох ЗВО. Цінності студентів соціономічних професій діагностувалися за допомогою скороченої версії "Портретного опитувальника цінностей –PVQ-Revised. Зміни цінностей в процесі розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій, що насамперед пов'язується зі змінами мотиваційних аспектів на різних рівнях узагальненості та складності, включають такі конструкти, як цінності, цілі, плани поведінки.

Ключові слова: майбутні фахівці соціономічних професій, цінності та ціннісні орієнтації, соціальна активність, соціальна компетентність, розвиток соціальної активності.

ЕКАТЕРИНА АВЕРИНА

кандидат педагогических наук, доцент
Мелитопольский государственный педагогический
университет имени Богдана Хмельницкого
ул. Гетьманская, 20, г.Мелитополь

АНАЛИЗ ЦЕННОСТНО-МОТИВАЦИОННЫХ ФАКТОРОВ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКИХ ПРОФЕССИЙ

Проведен теоретико-методологический анализ видоизменений ценностно-мотивационных факторов развития социальной активности будущих специалистов социономических профессий. Определены проблемные позиции развития социально-значимых качеств и характеристик личности будущего специалиста. Определены структурно-функциональные компоненты социальной компетентности будущих специалистов: социальная направленность рефлексии, способность к прогнозированию социальных результатов своего поведения, своей активности (последствий своих действий); просоциальная мотивация активности; способность противостоять давлению среды, самостоятельно решать проблемы; осознание мотивов поведения, поступков, аргументированная самостоятельность личности; выраженность о социальной мотивации и инициативности в положительной коммуникативности.

ОБГОВОРИЮЄМО ПРОБЛЕМУ

По результатам исследований ценностей и ценностных ориентаций студенческой молодежи определено репрезентативные признаки потребности просоциальности в гражданской, трудовой, социокультурной, бытовой сферах жизнедеятельности и маркеры ориентации будущих специалистов социэкономических профессий на реализацию социальных интересов. Обосновано использование заданных системой социальных компетентностей параметров развития социальной активности согласно профессиональных требований и потребность квалифицированного сопровождения процесса развития социальной активности будущих специалистов социэкономических профессий в контекстах компетентный-ориентированной профессионального образования. В социолого-педагогическом исследовании социальной активности приняли участие 610 студентов четырех ЗВО. Ценности студентов социэкономических профессий диагностику с помощью сокращенной версии "Портретного опросника ценностей -PVQ-Revised. Изменения ценностей в процессе развития социальной активности будущих специалистов социэкономических профессий, прежде всего связывается с изменениями мотивационных аспектов на разных уровнях обобщенности и сложности, включая такие конструкты, как ценности, цели, планы поведения. Ключевые слова: будущий специалист социэкономической профессии, ценности и ценностные ориентации, социальная активность, социальная компетентность, развитие социальной активности.

Ключевые слова: будущий специалист социэкономической профессии, ценности и ценностные ориентации, социальная активность, социальная компетентность, развитие социальной активности.

KATERYNA AVERINA

e.s.averina11@gmail.com
PhD, Associate professor
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Hetmanska str.,20, Melitopol

ANALYSIS OF VALUE-MOTIVATIONAL FACTORS OF SOCIAL ACTIVITY OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIONOMIC PROFESSIONS

Theoretical and methodological analysis of changes in value and motivational factors for the development of social activity of future specialists in sociэconomic professions have been conducted. The problematic positions of socially significant qualities and personality characteristics development of the future specialist are outlined. The structural and functional components of social competence of future specialists are determined: social orientation of reflection, the ability to predict the social results of their behavior, their activity (the consequences of their actions); ability to withstand the pressure of the environment, to solve problems independently; awareness of motives for behavior, actions, reasoned independence of the individual; the expression of prosocial motivation and initiative in positive communication.

According to the research results of values and value orientations of student youth, representative signs of the need for prosociality in civic, labor, sociэcultural, household spheres of life and markers of orientation of future specialists of sociэconomic professions on the realization of social interests are determined. The use of the parameters of social activity development set by the system of social competencies according to professional requirements and the need for qualified support of the process of social activity development of future specialists of sociэconomic professions in the contexts of competence-oriented professional education is substantiated. 610 students from four higher educational institutions took part in the sociological and pedagogical research of social activity. The values of students of sociэconomic professions were diagnosed using a short version of Portrait Values Questionnaire-Revised – PVQ-Revised. The multiple regression equation has the following form: Extracurricular activity (composite) = 6,576 +1,469 (Social activity) + 0.507 (Power – Domination) – 0.630 (Safety - Personal) – 0,411 (Modesty). Changes in values in the process of development of social activity of future specialists of sociэconomic professions, which is primarily connected with changes in motivational aspects at different levels of generalization and complexity, include such constructs as values, goals, behavioral plans, which requires clarification of the characteristics of the research by qualitative analysis of social factors and identification of relevant patterns of student involvement in socially significant activities.

Keywords: future specialists of sociэconomic professions, values and value orientations, social activity, social competence, development of social activity.

Класичні підходи до вивчення зв'язку особистісних компонентів соціалізації особистості майбутніх фахівців у контекстах видозмін освітньо-середовищних чинників, наведені в працях Р. Кеттела [6], Д. Макклеланда [8], Дж. Равена [9], У.П. Канінга [7] та багатьох інших науковців, сьогодні значно збагачуються новітніми міждисциплінарними дискурсами наукових досліджень, в яких констатується все більш широке використання інформаційно-

технологічного контролю в координатах соціально-інформаційного поля процесів соціалізації, в якому неодмінно здійснюються взаємовпливи, взаємопроникнення, діалог цінностей або їх конфронтація.

Феномен соціальної активності відноситься до категорії узагальнених, інтегральних психологічних феноменів життя сучасного індивіда, тому значний практичний інтерес для виокремлення педагогічних аспектів розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій являють результати досліджень динаміки і тенденцій, впливів суб'єктних факторів і ціннісних орієнтацій, установок і життєвих планів на розвиток соціальної активності молоді [3, с. 73–81; 4, с. 16–17].

Грунтуючись на аналізі науково-теоретичних та емпіричних досліджень розвитку соціально-значимих якостей і характеристик особистості майбутнього фахівця, можемо узагальнити такі проблемні позиції:

– існують значні розбіжності в рівні об'єктних і суб'єктних досліджень закономірностей розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій в соціально-культурному й освітньому просторі в сучасних умовах;

– недостатньо повною мірою беруться до розгляду суспільно-трансформаційні видозміни структури ціннісно-мотиваційних компонентів розвитку соціальної компетентності особистості майбутнього фахівця соціономічної професії;

– кваліфікований супровід процесу розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій в контекстах компетентісно-орієнтованої освіти потребує більш широкого використання потенціалу системи освіти в цьому процесі [1, с. 3–5].

Метою роботи є дослідження видозмін ціннісно-мотиваційних чинників розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій та виявлення перспективних напрямків і педагогічних засобів розвитку соціальної активності особистості майбутнього фахівця на етапі навчання в ЗВО.

Аналіз досліджень структурно-функціональних компонентів соціальної компетентності майбутніх фахівців на рівні особистості дозволяє віднести до найпоширеніших наступні:

- соціальна спрямованість рефлексії, здатність до прогнозування соціальних результатів своєї поведінки, своєї активності (наслідків своїх дій);
- просоціальна мотивація активності; спеціальні знання, вміння, навички (інші регулятори), що забезпечують продуктивне включення в середовище;
- здатність протистояти тиску середовища, самостійно вирішувати проблеми;
- усвідомлення мотивів поведінки, вчинків, аргументована самостійність особистості, її здатність чинити опір різним ризикам і загрозам власному розвитку;
- вираженість просоціальної мотивації та ініціативності в позитивній комунікативності [1, с. 3–5].

Розгляд моделей наукового супроводу розвитку соціальної компетентності галузевого фахівця у процесі навчання та поза-навчальної діяльності дозволяє визначити основними принципами наступні:

– принцип суб'єктності розвитку соціальної компетентності майбутнього фахівця соціономічних професій (розширення суб'єктних повноважень; можливість їхнього використання в соціально спрямованій діяльності, спілкуванні і відносинах; активну участь у суспільно орієнтованій життєдіяльності професійного співтовариства і громадських організацій для збагачення суб'єктного соціального досвіду; домінування міжсуб'єктного характеру взаємодії учасників процесу розвитку соціальних компетентностей майбутнього фахівця соціономічної професії; спрямування на актуалізацію діагностики й оцінки суб'єктного рівня розвитку соціальної компетентності майбутнього професіонала соціономічної галузі.

– принцип інтеріоризації та екстеріоризації системи професійно-етичних норм і ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця соціономічних професій, які визначають активну поведінку особистості у соціальному просторі, зумовленому особливим чином організованою діяльністю (засвоєння системи професійно-етичних норм майбутніми фахівцями в процесі актуалізації їх суспільної ролі; соціально адекватне засвоєння соціальних ролей з метою добору й опанування системи професійно-етичних норм на внутрішньому (зумовленому розвитком самосвідомості особистості) та зовнішньому (через залучення до діяльності у соціальному просторі) рівнях; здійснення контролю й оцінки реальних результатів, що уможливають

фіксацію поточних і кінцевих результатів засвоєння соціальних компетентностей у системі професійно-етичних норм.

– принцип проектування, конструювання соціальних ролей майбутнього фахівця соціономічної професії (визначення індивідом змісту індивідуального соціального розвитку у процесі діалогічної взаємодії з соціальним середовищем; рефлексії соціальних аспектів власної діяльності у процесі навчання з метою налагодження, перевірки та використання виявлених соціальних зв'язків.

Використання сучасних освітніх технологій, насамперед активних методів навчання, дозволяє створити умови для переведення отриманих знань у процесі професійного навчання в діяльнісну форму й підвищити мотивацію студентів до оволодіння соціальними компетентностями в інтересах служіння суспільству при збереженні гармонії між власними потребами й вимогами професійної спільноти.

Очевидно, що необхідною умовою для цього є здатність фахівця до рефлексії соціальних чинників власного професійного становлення, тому важливо якомога детальніше визначитися у виборі системи методів і засобів розвитку тих якостей майбутнього фахівця соціономічних професій, яка б гармонійно поєднувалася з інтересами групи, професійного соціуму та громадянського суспільства загалом.

Результати аналізу наукових і методичних джерел щодо досліджуваної категорії соціальної компетентності, її змістового наповнення, особливостей прояву та застосування, ціннісних аспектів тощо дають підстави твердити, що ключовими поняттями для її визначення є «здатність», «спроможність», «готовність», а також такі ознаки, як успішна взаємодія, розв'язання проблемних ситуацій у процесі міжособистісних колізій, виконання соціальних ролей, соціум, середовище, спрямування на розвиток соціальної активності фахівця. Зазначений підхід до об'єкта дослідження, створює можливість апробації й структурування багатьох попередніх галузевих напрацювань широкого кола зарубіжних та вітчизняних дослідників з метою імплементації методології досліджень процесу соціалізації особистості в процес розвитку соціальної активності фахівців, що на різних етапах професійної підготовки характеризуються різним рівнем просоціального спрямування і розвитку свідомості, суспільних інтересів, методів і засобів їх реалізації. Отже, в руслі нашої роботи доцільним є застосування моделі дослідження основних параметрів соціальної компетентності [3, с.73–81], що ґрунтується на запропонованому У. П. Каннінгом визначенні «соціально компетентної поведінки», як «поведінки людини, яка робить свій внесок у конкретну ситуацію для досягнення власних цілей, водночас зберігаючи соціальну прийнятність поведінки особистості» [7, с. 154–163] для виявлення значимих компонент структури соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій.

Проведене авторське дослідження структурування розгляду значимих компонент соціальної активності особистості майбутнього фахівця в контексті соціальної взаємодії в наступних площинах: «суспільство – соціальна діяльність фахівця», «особистість – соціальна діяльність професіонала», «суспільство – освіта фахівця соціономічної професії» згідно зі стандартами демократичного суспільства на засадах загальнолюдських цінностей дозволяє виокремити важливі освітні чинники коригування змісту концепцій та програм розвитку соціальної активності майбутнього фахівця засобами сучасної системи освіти [2, с. 171–182].

Для розкриття впливу цінностей на структурно-функціональні характеристики соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій, здійснено дослідження ціннісно-мотиваційних чинників соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій методом письмового опитування (анкетування). У соціолого-педагогічному дослідженні соціальної активності взяли участь 610 студентів чотирьох вітчизняних ЗВО – Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (13,7% студентів), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (43,5%), Київського університету імені Бориса Грінченка (13,5%), Чернігівського національного технологічного університету (29,2%). Усі респонденти здобувають соціономічні професії: 26,1% студентів навчаються за фахом «Соціальна робота», 29,9% – за фахом «Психологія» або «Практична психологія», 14,3% – «Початкова освіта», 11,5% – «Маркетинг», 6,5% – «Дошкільна освіта», 3,5% – «Менеджмент», 3,3% – «Соціальна

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

педагогіка. Стандартна похибка щодо загальних даних не перевищує 4% при 95% довірчому інтервалі.

Цінності студентів соціономічних професій діагностувалися за допомогою скороченої версії «Портретного опитувальника цінностей – переглянутого» (автор Ш.Шварц), PVQ-Revised [5, с. 43–70; 10, с. 550–562]. Кожна цінність була репрезентована найбільш вагомим, з точки зору конструктної валідності, пунктом відповідної ціннісної шкали. До списку цінностей Ш.Шварца додано сконструйовану нами цінність (обачно кажучи, «квазіцінність») «Соціальної активності» у значенні - «займатися суспільно корисними справами разом із іншими людьми».

Результати дослідження цінностей студентів засвідчують (див. рис.1), що пріоритетними для студентської молоді є цінності – Універсалізм - Толерантність («приймати інакших людей, такими, які вони є, бути толерантною»), Гедонізм («отримувати задоволення, насолоджуватися, веселитися»), Доброзичливість – Почуття обов'язку («бути надійною людиною та заслуговувати на довіру інших людей»), Самостійність - Вчинки («приймати власні рішення, бути незалежною і вільною»), Безпека – Особиста («уникати хвороб і піклуватися про своє здоров'я і безпеку») – та Доброзичливість – Турбота («піклуватися про людей, допомагати їм, бути справедливою»).

Найменш значимими є цінності – Традиція («підтримувати культурні, сімейні, релігійні традиції та цінності»), Репутація («ніколи не бути присоромленою або приниженою»), Скромність («бути скромною, уникати публічної уваги та похвали»), Влада-Домінування («щоб люди робили те, що ти їм кажеш, бути впливовою людиною») та Влада-Ресурси («бути заможною, відчувати владу, яку можуть дати гроші»).

Рис. 1. Рейтинг (M) індивідуальних цінностей студентів

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Серед пріоритетних ціннісних орієнтацій студентства (предметних втілень цінностей) – бути вірним партнеру/партнерці (для 81% опитаних це «дуже важливо») та бути вірним друзям (77,2%), мати успішну кар'єру (64,8%), закінчити університет (62,5%), гарно виглядати (50,5%). Найменш важливими для студентів є здобуття багатства (для 32,6% це «дуже важливо» і для 34,8% - «важливо»), участь у громадянських активностях, ініціативах, проєктах (для 19,6% це «дуже важливо» і для 21,2% - «важливо») та реалізація політичної активності (для 18,6% це «дуже важливо» і для 20,4% - «важливо»).

За результатами кореляційного аналізу між цінностями і ціннісними орієнтаціями студентів виявлено чисельні та різноманітні взаємозв'язки, як правило, позитивні. Показники ціннісних орієнтацій «Брати участь у громадянських активностях, ініціативах, проєктах» та «Бути політично активним», що дуже тісно пов'язані між собою, надійно та статистично значимо корелюють лише із показником цінності Влада. Для показника ціннісної орієнтації «Брати участь у громадянських активностях, ініціативах, проєктах» встановлено тенденцію до статистично значимого зв'язку із цінностями Стимуляція, Традиція, Універсалізм. Найбільшою мірою в ціннісних орієнтаціях в цілому присутні цінності Досягнення (85%), Влада (77%), Універсалізм, Доброзичливість, Безпека (по 69%), а найменшою мірою – Гедонізм (31%), Стимуляція (46%) і Самостійність (54%).

Аналіз впливу цінностей на позанавчальну активність студентів виявив, що цінності різнобічно впливають на участь студентів у різних видах позанавчальної активності, зокрема найбільше - на участь в академічній мобільності, зокрема менше - на участь в спортивних змаганнях.

У студентів, що мають високий рівень позанавчальної активності загалом, відповідно високі показники цінності Соціальна активність («займатися суспільно корисними справами разом із іншими людьми») та цінності Самостійність – Думки («мислити творчо, розвивати власні ідеї, здібності»).

Для визначення ціннісних предикторів участі студентів в позанавчальній активності проведено множинний регресійний аналіз (покроковий метод), де залежною змінною виступив композитний показник позанавчальної активності, який є мірилом комплексності, багатосторонності участі в позанавчальній активності, а незалежними змінними – цінності студентів.

Рівняння множинної регресії має наступний вигляд: Позанавчальна активність (композитна) = 6,576 + 1,469 (Соціальна активність) + 0,507 (Влада–Домінування) – 0,630 (Безпека – Особиста) – 0,411 (Скромність).

Виявлено, що між цінностями студентів та мотивацією участі у позанавчальній активності існують багатоманітні, статистично значущі, і, як правило, позитивні кореляційні зв'язки. Лише економічний мотив участі у позанавчальній активності (отримання стипендії) корелює значимо негативно з більшістю цінностей (Самостійністю, Безпекою, Доброзичливістю, Гедонізмом, Самотрансцендентністю, Відкритістю до змін).

Загалом, із кореляційного аналізу випливає, що мотиви не участі у позанавчальній активності в меншій мірі, і переважно негативно, пов'язані із цінностями, порівняно із мотивами участі в позанавчальній активності.

Аналіз впливу цінностей на участь студентів у діяльності організацій громадянського суспільства дозволяє констатувати: що більш важливими для студентів є цінності Соціальна активність («займатися суспільно корисними справами разом із іншими людьми»), Влада – Домінування («щоб люди робили те, що вона їм каже, бути впливовою людиною»), Самостійність – Думки («мислити творчо, розвивати власні ідеї, здібності»), Універсалізм-Толерантність («приймати інакших людей, такими, які вони є, бути толерантною»), то більш високий рівень участі студентів у діяльності організацій громадянського суспільства. Стосовно ж обох цінностей Безпеки та цінності Доброзичливість – Почуття обов'язку («бути надійною та заслуговувати на довіру інших людей»), то у випадку високого рівня участі студентів у діяльності організацій громадянського суспільства міра вияву цих цінностей нижча, порівняно із середнім рівнем участі.

Множинність суперечливих соціокультурних чинників і ситуацій, притаманних системі підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій в ЗВО на сучасному етапі розвитку вітчизняної системи вищої освіти дає підстави охарактеризувати її ситуацією спрямування

педагогічної думки до виявлення специфіки, обґрунтування методологічного інструментарію дослідження принципів і закономірностей функціонування соціалізаційних механізмів розвитку особистості майбутнього фахівця, зокрема його соціальної активності, що знаходить відображення в потребі пояснення новітньої педагогічної практики на рівні методології і теорії. Оскільки у реалізації адаптаційного механізму соціально-активної особистості до нової соціокультурної реальності знаходиться як потенціал її саморозвитку, так і потенціал гармонізації взаємин суб'єктів соціальної дії, проблема адаптації майбутнього фахівця соціономічної професії в процесі фахової освіти до соціально-комунікаційної реальності є важливим спрямуванням освітнього концепту розвитку соціальної активності у сучасному суспільстві.

Зміни цінностей в процесі розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій, що насамперед пов'язується зі змінами мотиваційних аспектів на різних рівнях узагальненості та складності, включають такі конструкти, як цінності, цілі, плани поведінки, що потребує уточнення характеристик дослідження шляхом якісного аналізу соціальних чинників і виявлення актуальних патернів залучення студентів до участі в соціально значимій діяльності. Звідси випливає потреба розгляду передбачуваності та прийнятності соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій як соціально компетентної поведінки, що розвивається через позитивне змістове сприйняття просоціальних мотивів та дій.

Згідно з розглянутими вище концепціями, а також результатами проведеного дослідження впливів цінностей і ціннісних орієнтацій на стан соціальної активності майбутнього фахівця соціономічної професії в умовах навчання у ЗВО, реалізація механізму розвитку соціальної активності на нинішньому етапі потребує створення цілісних програм створення супроводу, що має включати:

- критеріально задану системою базових цінностей мету розвитку соціальної активності майбутнього фахівця соціономічної професії згідно вимог до рівня фахової соціалізації індивіда;
- змістовий блок розвитку знань і навичок про-соціальної діяльності, що ґрунтується на використанні інтегрованих в навчальні програми соціально орієнтованих практикумів розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціономічних професій;
- технології, що забезпечують поетапне(естафетне) освоєння й ціннісне осмислення майбутнім фахівцем принципів і гуманітарної значимості результатів власної просоціальної діяльності;
- психолого-педагогічний механізм сприяння розвитку соціальної активності майбутнього фахівця соціономічних професій для подолання бар'єрів і актуальних ціннісних суперечностей, пов'язаних з особистим досвідом індивіда;
- критеріальну базу оцінки процесу й результатів розвитку ціннісних компонентів соціальної активності майбутнього фахівця соціономічної професії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверіна К. С. Розвиток просоціальної спрямованості майбутніх соціальних педагогів як умова професійної компетентності / К.С. Аверіна // Соціально-професійна мобільність в умовах сучасної освіти: матеріали міжнародної конференції (м. Київ, 5 грудня 2016 р.); [заг. ред. проф. А.О. Ярошенко]. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 3-5.
2. Аверіна К. С. Фактори формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій / К.С. Аверіна // Збірник "Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Вип.3. – Бердянськ: БДПУ, 2019. – С.171 – 182.
3. Глебова Н.І. Інтегративні аспекти соціологічного дослідження соціальної компетентності фахівців / Н.І. Глебова // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2017. Вип. 76. С. 73–81.
4. Цінності української молоді: результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ, 2016. С. 16–17.
5. Шварц Ш. Уточненная теория базовых индивидуальных ценностей: применение в России / Ш. Шварц, Т. П. Бутенко // Психология : журнал Высшей школы экономики [ред. Т. Н. Ушакова]. 2012. Т. 9. № 2. С. 43-70.
6. Cattell R. B. Personality and motivation: structure and measurement. N.Y., 1957, 1971. 121 с.
7. Kanning U.P. Soziale Kompetenz - Definition, Strukturen und Prozesse. Zeitschrift für Psychologie. 2002. 210 (4). S. 154–163.

8. McClelland D.C., Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist*. 1973. V.28. № 1. P. 1–14.
9. Raven J. *Competence in modern society. Its identification, development and release*. Oxford: Oxford Psychologist's Press, 1984.
10. Schwartz S. H., Bilsky W. Towards a Psychological Structure of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987Vol. 53. № 3. P. 550–562.

REFERENCES

1. Averina K. S. Rozvytok prosotsialnoi spriamovanosti maibutnykh sotsialnykh pedahohiv yak umova profesiinoi kompetentnosti [Development of prosocial orientation of future social educators as a condition of professional competence] *Sotsialno-profesiina mobilnist v umovakh suchasnoi osvity: materialy mizhnarodnoi konferentsii* (m. Kyiv, 5 hrudnia 2016 r.); [zah. red. prof. A.O. Yaroshenko]. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2016. pp. 3-5.
2. Averina K. S. Faktory formuvannia sotsialnoi aktyvnosti maibutnykh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Factors of formation of social activity of future specialists of socioeconomic professions] *Zbirnyk "Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Seria: Pedahohichni nauky. Vyp.3.* – Berdiansk: BDPU, 2019. – pp.171 – 182.
3. Hlebova N.I. Intehratyvni aspekty sotsiologichnogo doslidzhennia sotsialnoi kompetentnosti fakhivtsiv [Integrative aspects of sociological research of social competence of specialists] *Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky*. 2017. Vyp. 76. pp. 73-81.
4. Tsinnosti ukrainskoi molodi: pezultaty reprezentatyvnoho sotsiologichnogo doslidzhennia stanovyshecha molodi [Values of Ukrainian youth: results of a representative sociological study of the situation of youth]. Kyiv, 2016. pp. 16–17.
5. Shvarts Sh., T.P. Butenko Utochnennaia teoriia bazovykh yndyvudualnykh tsennosti: prymerenye v Rossyy [Refined theory of basic individual values: application in Russia] *Psykholohyia : zhurnal Vyshei shkoly ekonomyky* [red. T. N. Ushakova]. 2012. T. 9. № 2. pp. 43-70.
6. Cattell R. B. *Personality and motivation: structure and measurement*. N.Y., 1971. 121 p.
7. Kanning U.P. Soziale Kompetenz - Definition, Strukturen und Prozesse. *Zeitschrift für Psychologie*. 2002. 210 (4).pp. 154–163.
8. McClelland D.C., Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist*. 1973. V.28. № 1. pp. 1–14.
9. Raven J. *Competence in modern society. Its identification, development and release*. Oxford: Oxford Psychologists Press, 1984.
10. Schwartz S. H., Bilsky W. Towards a Psychological Structure of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987Vol. 53. № 3. pp. 550–562.